

Key words: professional self – regulation ability formation in students of music teaching; pedagogical conditions of professional self-regulation ability formation in music teachers – to – be; control experiment; diagnostics of indices of professional self – regulation ability development in music teachers – to – be in the course of experimental research.

Подано до редакції 31.10.2011.

Рекомендовано до друку канд.пед.наук, доц. Васильєвою К.І.

УДК 78.071.2:159.922

©2012

Сова М.О.

МУЗИЧНІ КОМП'ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТАРІЙ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Постановка проблеми у загальному вигляді... У концепції інформатизації системи освіти актуалізується сучасна ситуація у сфері комп'ютерних технологій, в якій домінуючим чинником є не засоби електронної обчислювальної техніки, а кадри, здатні знаходити нові галузі ефективного використання комп'ютерів, зокрема у музичній освіті. Тому уявляється доцільним заповнити цю прогалину і розкрити "музичні" можливості комп'ютера, визначити способи адаптації сучасних досягнень до освітнього процесу та особливості використання комп'ютерних технологій у процесі навчання музиці.

Урахування тенденцій інформатизації та комп'ютеризації вищої освіти, специфіки використання музичних комп'ютерних технологій у навчальному процесі має умотивувати науково-педагогічних працівників на пошуки нових шляхів удосконалення підготовки студентів, стимулювати їх до створення зразків сучасного мистецтва, модернізувати музично-педагогічний процес у вищій школі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Аналіз наукових досліджень і публікацій свідчить про особливу увагу зарубіжних вчених до психолого-педагогічних аспектів раціонального використання комп'ютера в навчальній діяльності та практичній діяльності щодо застосування комп'ютерних технологій у галузі музичної освіти (І.Роберт, О.Д.Тихомиров, П.Нортон, З.Пейпер).

Психологічний ракурс розгляду сфери використання комп'ютера в процесі навчання музиці досліджували вітчизняні науковці В.В.Мазепус і В.М.Цеханський.

Педагогічні аспекти комп'ютеризації вищої музичної освіти висвітлювались у дослідженнях І.В.Заболотської, Р.Х.Заріпова, А.І.Маркова, А.А.Медушевського, М.В.Падражанської, З.П.Полозова.

Методична складова процесу впровадження комп'ютерних технологій в практику викладання музики стала предметом досліджень Т.Д.Крошипіної, Л.П.Робустової, О.Н.Піксаєвої, О.І.Полякової.

Аналіз педагогічного досвіду і наукових праць з комп'ютеризації музичної освіти показав, що питання про використання комп'ютерних технологій в процесі навчання музиці залишається недостатньо розробленим в теорії та практиці вищої школи.

Разом з тим, впровадження музичних комп'ютерних технологій в освітній процес вищої школи значною мірою стримується, з одного боку, недостатньою кількістю викладачів, що мають спеціальну підготовку в галузі створення та використання комп'ютерних технологій у процесі навчання музиці, а з іншого, – незадовільною якістю електронних навчальних матеріалів для підготовки студентів музичних спеціальностей. Водночас можна з упевненістю прогнозувати активізацію використання сучасних музичних комп'ютерних технологій в освітньому процесі. Адже постійно зростає попит на фахівців, що володіють практичними навичками роботи з комп'ютером у галузі музичного мистецтва, здатні застосовувати комп'ютерні технології у процес навчання музики, розробляти навчальні комп'ютерні програми. Поява новітніх програмно-методичних продуктів надає освітньому процесу якісно нового рівня.

Формулювання цілей статті... Мета статті – розкрити особливості використання музичних комп'ютерних технологій як інструментарію сучасного освітнього процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження... Період масового застосування комп'ютера в музичному мистецтві почався 40 років тому, коли за ініціативою відомих фірм був розроблений стандартний інтерфейс цифрових музичних інструментів MIDI. У результаті були визначені структура сигналів, схеми поєднання інструментів, порядок обміну даними між ними. На базі цього створювалися прилади для роботи з музикою, які з кожним роком ставали більш продуктивними. У навчальних закладах відкривалися факультети, на яких люди могли отримати спеціальність комп'ютерного звукоінженера, виконавця естрадної музики, керівника естрадного колективу, що передбачало освоєння електронної та комп'ютерної музики.

За ці роки були здійснені відкриття, завдяки яким створювались неординарні музичні продукти. Вчені, пристосовавши комп'ютер для роботи з музикою, розробили програми, за допомогою яких відбувалися звукозапис, робота з нотами, прослуховування файлів, що містять у собі звук, збереження та обробку музичної інформації, програми для композиторів, диригентів, виконавців.

Нове комп'ютерне мистецтво засноване на енергетичних вібраціях і резонансах, накладаннях фізичних хвиль, інтерференції світла, співзвуччях тембрових і кольорових структур, які створюють ілюзію надреальності та "виводять" реципієнтів у нескінченний простір сучасного образу світу. Його трансформація зумовлена наміром виявити загадки незвичних форм природи, відмовою від копіювання її зовнішніх проявів і зверненням до нових форм, які мають відповідати глибинним природним сутностям, структурно-енергетичним і психологічним. Це завдання розв'язується за допомогою різних видів мистецтв, які відображають психологічні особливості сприйняття сучасної людини: сюрреалістичні "химери" інтегрують сонорну музику та абстрактне образотворче мистецтво, комп'ютерну графіку та багатофазові поєднання в скульптурі, нові форми архітектури та літературу асоціацій. Різні напрями відображають суперечливі особливості духовного життя людини, суспільства й природи. Поєднання того, що не з'єднується, монтаж і колажі різних образів, які виникають або як аналог світу та індивідуальної психології, або як розширення масштабів уяви до універсального простору. Таке світосприймання втілюється в експериментальному мистецтві і, зокрема, комп'ютерній музиці.

Комп'ютерна музика як новий художній напрям, що виник наприкінці 70-х років ХХ століття, концептуально мала багато спільного з класичною електронною музикою і ґрунтувалася на теорії інформації.

Сьогодні термін "комп'ютерна музика" має два значення. З одного боку, у популярній сфері, – вона нагадує електронну музику із застосуванням комп'ютерної техніки, з другого боку, – в академічній галузі, цей термін вказує на використання формальних алгоритмів у музичній композиції. Таку музику часто визначають як алгоритмічну. Для однозначного запису алгоритмів використовуються формалізовані алгоритмічні мови, що складаються із відповідного алфавіту (набору символів), синтаксичних правил і семантичних визначень. На їх основі вибудовуються мови програмування, зокрема музичні (Music 4, C-Sound, Supercollider, MAX/MS). За допомогою алгоритму, який аналізує та інтерпретує дії виконавця, досягається інтерактивність комп'ютерної музики, що включає присутність комп'ютера як посередника при взаємодії музиканта з музичним матеріалом.

Таким чином, у технологічному аспекті впровадження музичних комп'ютерних технологій реалізується завдяки віртуальності творчого процесу, що є наслідком симбіозу технічних засобів (комп'ютер) і алгоритмізованої технології створення музики (програмне забезпечення).

Слід звернути увагу на ідею "машини" у вигляді комп'ютера, яка радикально змінила концепцію сучасного творчого процесу. Комп'ютер в цьому процесі займає місце не тільки власне музичного інструменту, а і організатора, або інтерфейсу, між автором і великою інформаційною системою – базою даних, який містить цей "будівельний матеріал". У такій ситуації змінився алгоритм написання музики, спростився ланцюжок, який раніше включав багато посередників від авторського задуму до музичного виконання. Йдеться про традиційний процес написання музичного твору, який включає: виникнення ідеї – фіксацію нотного тексту – вивчення тексту виконавцем – концертне виконання. У цьому ланцюжку комп'ютер претендує на заміну нотного паперу і виконавця, а у майбутньому – цілком вірогідною стане поява пристроїв, які зможуть транслювати музичні ідеї від автора до слухача без яких-небудь посередників взагалі.

Певним чином трансформувалася і проблема співвідношення "контексту" й "тексту" у межах сучасного творчого процесу. Наприклад, використання відомого класичного твору в популярній музиці (у вигляді пізнання музики або парафрази) стає вже не стільки цитатою, скільки символом іншої знакової системи на світоглядному рівні. Такий символ досить часто суперечить контексту свого використання (особливо це стосується популярної музики) і створює ситуації парадоксу й нонсенсу. У такий спосіб створений текст наділяється додатковими значеннями, не властивими сучасній масовій культурі.

Певна річ, для роботи з комп'ютерною музикою необхідною є спеціальна інтегрована підготовка фахівців – комп'ютерна, інформаційно-комунікаційна, науково-акустична, математична, перцептивно-психологічна і, поза сумнівом, музична. Нині така творча співпраця відбувається або групами представників різних галузей мистецтва і науки, або окремими відомими виконавцями, такими, наприклад, як Марк Стропп. Проте у майбутньому поява універсальних освічених "комп'ютерних" творців і виконавців відкриває шлях незвичайному мистецтву, яке поєднує різні види мистецтва і науку в пізнанні структур енергетичних потоків світу. Це зумовлює необхідність вивчення комп'ютерної музики і включення її можливостей в створенні нових композицій.

Недостатність нових інтонаційних ідей у рамках класико-романтичної музичної парадигми спонукає багато музикантів-експериментаторів, що зосередилися на електронній композиції як альтернативі академізму, шукати нові шляхи розвитку комп'ютерної музики як мистецтва. Цей підхід виявився у фетишизації електронного звуку як самодостатнього музичного твору. У даному випадку "звукові події" замінюють собою й інтонаційну виразність, і формоутворення, і навіть процесуальну складову, оскільки в комп'ютерній музиці розвиток музичного матеріалу все більше залежить лише від загальних принципів побудови інформаційного повідомлення, а не від напрацьованих в процесі розвитку музичного мистецтва норм і правил побудови художнього твору. Таке занурення в природу звуку дало позитивні наслідки розвитку комп'ютерної музики у вигляді появи нової творчої спеціалізації – саунд-дизайну, метою якого є конструювання звуків-сонорів, що індивідуалізувалися, з певним

забарвленням і внутрішніми флуктуаціями звукової палітри. Подібні звукові елементи (патчі) стають базою даних нових синтезаторів, звукових бібліотек і віртуальних музичних інструментів.

Таким чином, певні тенденції розвитку сучасної музики поставили перед молодими музикантами складне завдання, вирішення якого вимагає освоєння практичних знань і способів діяльності з використання комп'ютера в музиці.

Конкретизація цього завдання у контексті процесу підготовки студентів передбачає оволодіння практичними знаннями, умінням і навичками щодо застосування для навчальних цілей оцифрованого і аналогового музичного формату (Midi і Wav і ін.).

Серед основних вимог до знань студентів варто відзначити такі: знання про пристрій синтезу звуку, пристрій ПК, операційні системи та формати запису та відтворення музики, фізичні властивості звуку та музичну акустику, нотатори та навчальні програми.

У перелік вимог, що пред'являються до умінь студентів, входять такі: уміння набирати нотний текст, працювати в програмах, призначених для обробки звуку, користуватися навчальними програмами з вивчення музики, використовувати комп'ютерні технології в освітньому процесі.

Зміст навчального матеріалу при розгляді комп'ютера як музичного інструменту охоплює: основні аспекти оцифровки та обробки звуку; програми на допомогу музикознавцю, композитору, звукорежисеру, педагогу, студенту; звукові ефекти; MIDI-повідомлення і MIDI-секвенції; недоліки й переваги комп'ютерного звуку; взаємодія синтезатора та комп'ютера; звукова карта і зовнішній звуковий модуль; призначений для користувача інтерфейс стосовно музичних можливостей ПК; нотний набір на комп'ютері та програмні продукти Sibelius, Capella, Overture, Encore, Finale; композиторський, звукорежисерський та музикознавський інтерфейси; роботу з компоновки елементів музичного твору; мікшерський пульт і багатоканальні відомості; переваги і недоліки ПК при навчанні музиці та в творчому процесі; програми для навчання музиці - безпосередні (теорія та історія музики, навчання гри на музичному інструменті, розвиток слуху, навичок читання нот у різних ключах, вивчення популярних стилів, акомпанементу для сольного виконання) і опосередковані (ігри).

Навчання, створення та виконання комп'ютерної музики неодмінно передбачає освоєння перерахованих нижче галузей використання комп'ютерних технологій як інструментарію музичного освітнього процесу.

1. Секвенсери – найбільш широка галузь використання комп'ютерів у музиці. Комп'ютер, обладнаний звуковою картою, МІДІ-інтерфейсом і програмою-секвенсером, може записувати і відтворювати повну оркестровку завдяки управлінню декількома синтезаторами та звуковими модулями водночас. При запису пісні в комп'ютер можна шар за шаром створювати аранжировку, змінювати партитуру. Процес редагування відображається на екрані монітора, що дозволяє освоїти програму і надалі працювати з нею. Коли МІДІ-треки повністю готові, пісню переводять у формат аудіо (записують на стрічку або на жорсткий диск), після чого до неї додають акустичні інструменти й вокальну партію. Існують програми-секвенсери, які дозволяють працювати як з МІДІ-доріжками, так і з аудіотреками.

2. Цифровий музичний запис здійснюється за допомогою цифрових магнітофонів, які бувають декількох видів: DAT-магнітофони (цифровий "майстер-магнітофон", на якому записують зведену стереофонічну фонограму), багатоканальні цифрові магнітофони, котрі записують на магнітну стрічку (ADAT), хард-диск рекордери, робочі станції на основі комп'ютера.

Комп'ютер насичений деталями для відтворення звуку: аналого-цифровими на вході (АЦП) і цифроаналоговими на виході (ЦАП). Для IBM-сумісних комп'ютерів такі конвертери випускають у вигляді додаткових звукових карт, які володіють також функціями МІДІ. В комп'ютерах Power Macintosh конвертери інтегровані в материнську плату.

Аудіоінформація займає певне місце на вінчестері, але робота з цим форматом дає значні переваги. Це і висока якість звуку, і можливість робити резервні копії, і міняти місцями треки, проводити інші операції без будь-якого погіршення якості сигналу. Можливості редагування включають не тільки монтаж (вирізування частини фонограми, копіювання тощо), але і обробку сигналу за допомогою еквайзера та інших складних алгоритмів, таких як компресія, реверберація.

Функціями роботи з цифровим аудіо володіють програми-секвенсери. Вони дозволяють записувати, редагувати і відтворювати як аудіо-, так і МІДІ-треки. В окремі треки можна записувати партії акустичних інструментів і вокалу, а потім обробляти сигнал і зводити багатоканальну фонограму в стерео.

3. Редагування синтезаторних патчів. Комп'ютерні програми для редагування синтезаторних патчів називають «редактор/бібліотекар» (editor/librarian). До них відносяться програми Sound Diver фірми Emagic, Galaxy фірми Orcode. Вони дозволяють зберегти на жорсткому диску комп'ютера банк патчів (звукових програм) з внутрішньої пам'яті синтезатора. Можна комбінувати патчі з різних банків і зберігати набір тембрів в новому банку, а також редагувати самі патчі. Завдяки мережі Інтернет можна переписувати банки звуків зі серверів фірм-виробників. Записані банки даних необхідно потім редагувати в комп'ютері. Програма "редактор/бібліотекар" має

свою базу даних, що уможлиблює пошук потрібного патча по категорії або по ключовому слову. Наприклад, можна дати завдання програмі знайти всі патчі бас-барабана, які мають в своїй назві слово "techno".

4. Програми-нотатори. Програми-секвенсери надають можливість редагувати партитуру в традиційному вигляді, тобто у вигляді нот за допомогою миші можна переміщати ноти, вводити або відмінати знаки, міняти розміри, ключі. Спеціалізовані програми-нотатори (Finale фірми CodaMusicTechnology, Encore) мають великий набір спеціальних символів, зручні функції і дозволяють більш точно здійснювати контроль за тим, як виглядатиме сторінка нотного тексту при друці. Такі програми також дають можливість вводити ноти з МІДІ-клавіатури.

5. Програми МІДІ-акомпанементу призначені для створення аранжировки для інструментальної групи. Аранжировка відтворюється на мультитембральній аудіокарті, синтезаторі або звуковому модулі. Серед таких програм – Band-In-A-Box фірми PGMusic, SuperJam фірми Blue Ribbon Soundworks і Jammer фірми Soundtrek. Програми мають кліше (templates) всіх поширених стилів музики. За їх допомогою можна задавати послідовність акордів в пісні, повтори окремих частин, барабанні брейки і т.д. Деякі програми дозволяють також створювати свої власні стилі, змінювати готові (запрограмовані) стилі і додавати секвенсовані треки (наприклад, мелодію) поверх автоматичного акомпанементу.

6. Віртуальні синтезатори. До цієї категорії програм відносяться як «чисті» синтезатори, так і віртуальні ритм-бокси. Перші – Meta Synth, Turbo Synth, Grain Wave для Macintosh, Generator і Reality для Windows - імітують роботу аналогових синтезаторів (FM-синтез, гранулярний синтез), надають можливість отримати з простої синусоїди незвичні звуки, шуми, а також проводити морфінг (плавне перетворення одного звуку в інший).

Віртуальні ритм-бокси програмують секвенції з декількох барабанних і мелодійних патернів і мають функції обробки звуку (цифрова затримка, ефект "дисторшн", фільтри), наприклад: програми Re Birth, Groove Maker .

7. Робота з МІДІ. Програмне забезпечення Max фірми Opcode Systems орієнтовано на експериментальні цілі типу набору "зроби сам" для програмування МІДІ. Ця програма працює на платформі Macintosh. Вона перетворює один вид МІДІ-інформації в інший. Наприклад, на вхід поступило повідомлення про рух колеса модуляції на клавіатурі. Max може зробити з цього цілий потік нових нот. Принцип роботи цієї й подібних програм відомий як "алгоритмічна композиція".

8. МІДІ-інтерфейси і операційні системи. МІДІ-інтерфейс – пристрій, що підключається до комп'ютера, завдяки якому МІДІ-інформація сприймається і обробляється комп'ютером. Операційна система, що працює з МІДІ, дозволяє проводити обмін інформацією між програмним забезпеченням та інтерфейсом. На комп'ютерах Macintosh може працювати декілька операційних систем МІДІ: MIDI Manager, Open Music System, Free MIDI. Музичні програми при запуску "викликають" саме ту з них, яка їм потрібна для роботи.

OMS і Free MIDI поставляються з музичним програмним забезпеченням Opcode і Mark Of The Unicorn. Крім обміну МІДІ-параметрами між комп'ютером і інтерфейсом, вони дозволяють проводити МІДІ-обробку в реальному часі, включаючи розділення клавіатури, і роблять інформацію доступною для роботи інших МІДІ-пристроїв (наприклад, назви патчів, які містяться у цей момент у синтезаторі).

Певної уваги заслуговують програми-плеєри: Winamp – мультимедіа плеєр з підтримкою необмеженого числа форматів; NAD – який відрізняється приємним звучанням і виконанням основних функцій; K-Jofol – швидкий плеєр, призначений для повної перебудови програмованого інтерфейсу; плеєри Soritong, C-4, WPlay, котрі користуються популярністю.

Навчальний процес, що передбачає ознайомлення з обробкою музичного звуку, включає освоєння програмних рішень для створення "живої музики" на комп'ютері (об'єкти MIDI і об'єкти AUDIO).

Програма SAW Pro для початківців відрізняється швидким і якісним записом, підвищеним ступенем надійності. Дана програма існує для гри на акустичних інструментах, а також для створення вокальних композицій, що складаються з мовних висловів і музики (аудіореклама, фонограма для концерту, радіопередача).

Програма Cool Edit Pro – професійний багатодорожний редактор для обробки звуку в умовах комп'ютерної студії. Вона призначена для створення віртуальних ефектів і власних алгоритмів обробки.

Переваги програми Samplitude 2496 полягають у можливості запису і обробки "живого" виконання на акустичних і електронних музичних інструментах, а також поєднання на одній доріжці різних типів об'єкту, як об'єкту MIDI, так і об'єкту AUDIO. Однак програма невимоглива до системних ресурсів комп'ютера.

Певної уваги при використанні музичних комп'ютерних технологій заслуговують можливості професійної програми Cubase YST 24 і редакторської програми Encore Passport Designs. Тут слід працювати над записом нотної партитури із зовнішнього МІДІ-контролера (клавіатури), підготувати нотний матеріал для вивчення шляхом редагування і додавання спеціальних символів і позначень, здійснювати редагування тривалості та гучкості звучання кожної ноти, проводити запис нот для декількох голосів і партитури.

Навчальна програма Music Lessons 1/2e for Windows фірми MiBAC Music Software орієнтована на розвиток музичного слуху і закріплення знань з теорії музики.

Аналіз музичних комп'ютерних програм дозволяє підкреслити їх значущості для підвищенні якості підготовки студентів у контексті комп'ютеризації освіти.

Висновки... Застосування комп'ютерних технологій в музичній освіті здійснюється для вирішення мистецтвознавчих, педагогічних, інформаційно-комунікаційних завдань і, зокрема як інструментарію у процесі навчання музиці та програмованого навчання завдяки створенню навчальних комп'ютерних програм з музичних дисциплін. Використання музичних комп'ютерних технологій сприяє впровадженню сучасних досягнень у практику вищої школи, удосконаленню підготовки студентів музичних спеціальностей, модернізації освітнього процесу у вищій школі.

Перспективи подальших наукових пошуків можуть бути спрямовані на розробку та апробацію диференційованих комп'ютерних програм з питань музичної підготовки для початкової, середньої та вищої освіти.

Література

1. Нагих М.В. Электронная музыка как компонент подготовки педагога-музыканта: дис.... канд.пед.наук: 13.00.08 /М.В.Нагих. – М., 2006. – 223с.
2. Пиксаева О.Н. Компьютерные технологии в процессе обучения музыке (на примере вокальной подготовки студентов педагогических факультетов): дис.... канд.пед.наук: 13.00.08 / О.Н.Пиксаева.– М., 2008. – 236 с.

Анотація

У статті розкривається специфіка комп'ютерної музики, галузі застосування музичних комп'ютерних технологій, навчальні комп'ютерні програми, що використовуються у процесі навчання музиці.

Аннотация

В содержании статьи раскрывается специфика компьютерной музыки, особенности применения музыкальных компьютерных технологий, анализируются учебные компьютерные программы, используемые в процессе музыкального обучения.

Summary

The specific of computer music opens up in the article, industries of application of musical computer technologies, on-line computer tutorials, which are used in the process of study to the music.

Ключові слова: комп'ютерна музика, музичні комп'ютерні технології, навчальні комп'ютерні програми.

Ключевые слова: компьютерная музыка, музыкальные компьютерные технологии, обучающие компьютерные программы.

Key words: computer music, musical computer technologies, on-line computer tutorials.

Подано до редакції 21.10.2011.

УДК 373.31:784(09)(477.54.162)

©2012

Соколова А.В.

ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ХОРОВОЇ КУЛЬТУРИ ШКОЛЯРІВ у 30-ті рр. ХХ ст.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Процеси становлення державності та демократизації суспільства, потреби виходу вітчизняної науки і культури на світовий європейський рівень, вимагають подальшої розбудови та реформування національної системи освіти, українського шкільництва на інноваційних засадах, про що йдеться у державних документах (Закони України "Про освіту", "Про загальну середню освіту", Національна доктрина розвитку освіти України в ХХІ столітті, Концепція національного виховання та ін.).

У зв'язку з цим особливого значення для теорії та практики національної системи освіти набуває вивчення історії українського шкільництва, зокрема питань формування хорової культури школярів.

Для подальшого розвитку системи навчання учнів загальноосвітньої школи хоровому співу важливим є вивчення та конструктивний аналіз 30-х років ХХ ст., які позначилися спробами наукового обґрунтування процесу голосоутверення та навчання дітей співу, розробками в галузі програмного забезпечення означеного феномену.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Вивчення історико-педагогічної, мистецтвознавчої літератури, публікацій у періодичних виданнях досліджуваного періоду свідчить про значну увагу відомих науковців та педагогів до проблем використання хорового співу у навчанні та вихованні підростаючого покоління. Питання музичної та співацької освіти отримали розробку в працях Н.Герасимової-Персидської, В.Іванова, К.Нікольської-Береговської, О.Рудницької та інш; закономірності розвитку вітчизняної хорової культури розкрито в працях Р.Дудик, А.Лашенка; аналіз дитячої хорової культури кінця ХХ ст., зокрема хорової творчості композиторів як її складової, зроблено в дисертаційному дослідженні Ю.Іванової; узагальнену характеристику дитячому хоровому вихованню в Україні надано в навчально-методичному посібнику С.Горбенка; висвітленню історичних аспектів методики музичного виховання в школі присвячено доробки А.Апраксиної, Д.Локшина.

Разом з тим, аналіз дослідженої літератури свідчить про недостатню розробку змісту програм, спрямованих на формування хорової культури школярів у 30-х р. ХХ ст.. Це був час, насичений перспективними